

УДК 378:373.3-051:331

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.4.18>

Раїса ПРИМА

доктор педагогічних наук, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025
ORCID: 0000-0002-3278-1900

Дмитро ПРИМА

доктор педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025
ORCID: 0000-0002-2102-9932

Бібліографічний опис статті: Пріма, Р., Пріма, Д. (2021). До питання формування творчої позиції майбутніх учителів у площині здоров'язбережувальної професійної діяльності. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, 117–123, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.4.18>

**ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
У ПЛОЩИНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті проаналізовано теоретичні аспекти формування творчої позиції майбутніх учителів у площині здоров'язбережувальної професійної діяльності. Актуалізовано необхідність підготовки креативних, самостійних, ініціативних педагогів, здатних до реалізації творчого підходу в організації освітнього процесу, що сприятиме збереженню і зміцненню здоров'я школярів, вихованню у них культури здоров'я. Необхідною є підготовка педагогів зі сформованою творчою позицією як особистісно-професійною характеристикою. У площині проблемного поля дослідження поняття «творча позиція» здійснено логіко-семантичний аналіз категорії «позиція». Констатовано міждисциплінарність, багатозначність представлення поняття «позиція» у науковому дискурсі. Творча позиція майбутніх учителів розглядається як складне і полікомпонентне особистісне утворення, що характеризується позитивним ставленням до майбутньої професійної здоров'язберігаючої діяльності, настановою на творчу працю, її емоційне сприйняття і задоволеність результатами, а також прагненням до розвитку особистісних і професійних якостей у процесі спільної з дітьми творчої діяльності і вирішення нестандартних професійних ситуацій на підставі здоров'яформувального підходу.

Відзначено, що результативність професійної здоров'язбережувальної діяльності потребує активного залучення студентів до здоров'язбережувального навчального процесу у закладі вищої освіти, формування у них активної позиції щодо зміцнення і збереження як власного здоров'я, так і здоров'я їхніх майбутніх вихованців (зокрема, через використання здоров'язбережувальних технологій інтерактивної взаємодії як головного напрямку вирішення зазначених проблем).

Згідно злогікою авторського задуму зроблено уточнення щодо дефініціювання й типології здоров'язбережувальних технологій, акцентовано на здоров'ятворчості, здоров'ятворчій педагогічній діяльності.

Ключові слова: здоров'язбережувальна діяльність, здоров'язбережувальні технології, здоров'ятворчість, здоров'ятворча педагогічна діяльність, майбутній учитель, позиція, творча позиція.

Raisa PRIMA

Doctor of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Theory and Methods of Primary Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0002-3278-1900

Dmytro PRIMA

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Theory and Methods of Primary Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0002-2102-9932

To cite this article: Prima, R., Prima, D. (2021). On the issue of forming the creative position of future teachers in the field of health-preserving professional activity. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, 117–123, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.4.18>

ON THE ISSUE OF FORMING THE CREATIVE POSITION OF FUTURE TEACHERS IN THE FIELD OF HEALTH-PRESERVING PROFESSIONAL ACTIVITY

The need to train creative, independent, proactive teachers capable of a creative approach in the organization of the educational process, which will help preserve and strengthen the health of students, cultivate a culture of health, with a creative position as a personal and professional characteristic of modern teachers. In the plane of the problem field of research of the concept "creative position" the logical-semantic analysis of the category "position" is carried out.

The interdisciplinarity and ambiguity of the representation of the concept of "position" in the scientific discourse are stated. The creative position of future teachers is considered as a complex and multi-component personal education, characterized by a positive attitude to future professional health activities, guidance for creative work, emotional perception and satisfaction with its results, the desire to develop personal and professional qualities in the process of joint creative interaction and resolution of non-standard professional situations on the basis of a holistic, health-forming approach.

It is noted that the effectiveness of professional health activities requires active involvement of students in the health education process in higher education, the formation of an active position to strengthen and preserve both their own health and their pupils, in particular through the use of health.

According to the logic of the author's idea, clarifications were made on the definition and typology of health-saving technologies, focusing on health, health pedagogical activities.

Key words: *health-preserving activity, health-preserving technologies, health-creating, health-creating pedagogical activity, future teacher, position, creative position.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Динамічні соціокультурні зміни в сучасному суспільстві потребують підготовки такого вчителя, який здатний швидко адаптуватися до складних умов соціальної і професійної діяльності, самостійно приймати рішення. Такий вчитель усвідомлює свою соціальну відповідальність, уміє ставити педагогічні цілі й досягати їх, зорієнтований на успіх і вибудовування стратегічної лінії власного професійного вдосконалення. При цьому у руслі гуманізації освіти, де закладені основні теоретичні положення щодо смислового виміру існування особистості, набуває особливого значення проблема розвитку ціннісно-сислової сфери майбутнього вчителя, оскільки формування свідомої, суспільно активної особистості, здатної до саморозвитку і самореалізації, є одним із нагальних завдань вищої школи.

Сьогодні потребує креативних, самостійних, ініціативних педагогів, здатних до реалізації творчого підходу в організації освітнього процесу, що сприятиме збереженню і зміцненню здоров'я школярів, вихованню у них культури здоров'я. суспільству потрібні вчителі зі сформованою творчою позицією як особистісно-професійною характеристикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемне поле окресленої проблеми ґрунтується на наукових дослідженнях, присвячених вивченню окремих аспектів професійної позиції, що розглядається як інтегральна характеристика розвитку особистості (К. Абульханова-Славська, Б. Братусь та ін.), показник

активності й прояв освіченості особистості вчителя (І. Ісаєв, В. Сластьонін, О. Гуророва та ін.), система ставлень до професії (А. Маркова, М. Боритко, С. Вершловський, О. Руденко й ін.). Професійна позиція розглядається також як формування суб'єктної позиції, що визначається вченими як орієнтованість особистості в різних сферах життєдіяльності (М. Боритко, О. Мацкайлова та ін.), як рівень готовності до самозмін (О. Цимбал), як система ставлень особистості (О. Акулініна, Р. Серьожникова), як інтегративна характеристика особистості (О. Богданова, В. Петьков, Н. Щукіна) та як здатність суб'єкта освоювати й творчо перетворювати дійсність (В. Сластьонін, Є. Шиянов, Ю. Черкасова).

Мета статті – проаналізувати деякі аспекти формування творчої позиції майбутніх учителів у площині здоров'язбережувальної професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Модернізація сучасної освіти посилює увагу до процесу професійної підготовки педагогічних кадрів, які здатні компетентно, відповідально й творчо здійснювати професійну діяльність, оволодівати способами творчої діяльності, методологією проектування і визначення мети. У площині проблемного поля дослідження трактування поняття «творча позиція» потребує, на нашу думку, логіко-семантичного аналізу категорії «позиція».

Звертаємо увагу на міждисциплінарність, багатозначність представлення поняття «позиція» у науковому дискурсі, що активно

студіюється у філософії, соціології, психології, педагогіці і презентується у різних сполученнях (наприклад, особистісна позиція (позиція особистості), життєва позиція, педагогічна позиція, професійна позиція, рольова позиція, творча позиція тощо) як відображення різних аспектів досліджуваного феномену.

У довідкових джерелах категорія «позиція» (від лат. “positio” – «положення») визначається як положення, постановка; розташування чого-небудь; точка зору, ставлення до чого-небудь, що розкриває характер поведінки, дії; поведінка, характер дій, що зумовлені певною точкою зору, певним ставленням (Яременко, Сліпушко, 1999: 757).

У психологічному словнику вказано: «Позиція – це стійка система ставлень людини до певних сторін дійсності, що проявляється у відповідній поведінці і вчинках. Позиція – це утворення, що розвивається. Її зрілість характеризується несуперечністю і відносною стабільністю» (Петровський, Ярошевський, 1990: 414).

На думку С. Рубінштейна (Рубинштейн, 1999), позиція є стійким внутрішнім утворенням, якому властиві активність та ініціативність, що є сполучними ланками між свідомістю й особистістю, де особистість через свідомість посідає певну позицію у відносинах людини зі світом, тобто особистість формується лише завдяки усвідомленню й утвердженню своєї позиції стосовно людей, суспільства на засадах власного бачення світу та розуміння взаємодії з ним через систему ціннісного ставлення до довколишньої дійсності й до самої себе (Рубинштейн, 1999: 436–437).

У площині філософії позиція розуміється як ставлення особи, певна оцінка факту, явища, а також дія, поведінка, зумовлена цим ставленням, оцінкою (Кремень, 2008). Позиція характеризується на загальнометодологічному рівні під час дослідження активної життєвої позиції людини як вияв світоглядного підходу до її трактування (Д. Пріма, 2020: 50).

Що стосується педагогічної позиції, то ми погоджуємося з ученими, які відзначають, що її сформованість у вчителя сприяє ефективності його діяльності, спрямованої на інтелектуальний і духовний розвиток учнів. Такий вчитель формує в учнів широкий світогляд, систему культурних і суспільних цінностей на основі власного життєвого досвіду, забезпечу-

ючи результативність форм, методів і засобів педагогічного впливу під час роботи з дітьми, сприяючи формуванню людини як особистості. Педагогічна позиція демонструє готовність учителя до виконання свого професійного призначення відповідно до вимог і запитів суспільства й визначається усвідомленим і відповідальним ставленням до професійної діяльності, до себе як до суб'єкта діяльності, до результатів розвитку учнів (Зязюн, 1997).

Проведений аналіз наукових розвідок засвідчив різноаспектність трактування зазначеного поняття. Зокрема, позиція розглядається як:

- культурно-історичний феномен, що вирізняється особистісним і процесуальним аспектами, припускає наявність здібностей, мотивів, знань і вмінь, що дозволяють створювати оригінальний продукт, тобто винятковий витвір людської діяльності;

- особистісна характеристика, що відображає здатність створювати щось суб'єктивно нове і долати стереотипи, які склалися, незалежно від матеріалу і сфери діяльності;

- компонент особистості, що віддзеркалює цілісну систему її ціннісно-сміслового ставлення до різних аспектів життя (до творчої реалізації життя, до людей, які креативно виявляють себе в житті, до себе як до автора життя, до життя як до концепції (Курлянд, Осипова, 2019).

Конструктивною нам видається думка Р. Серьожникової (Серьожникова, 2009) щодо становлення творчої позиції особистості, що розглядається науковицею як діалектичний процес, де набуття нового здійснюється через перехід потенційного в актуальне, нівелювання архаїчних і формування нових утворень за умови інтенсифікації творчої діяльності. Отже, як наголошує вчена, ідеться про еволюцію життєвого потенціалу студента, тобто про поступальний розвиток його творчих, професійних, особистісних та інших можливостей і ресурсів у реальній професійно-педагогічній підготовці (Серьожникова, 2009: 21). Авторка резюмує, що найбільшого розвитку творча позиція досягає тоді, коли студент свідомо обирає цінність творчого буття.

Цікавим у контексті порушеної проблеми вважаємо підхід Р. Серьожникової до розгляду стратегії професійної підготовки у руслі типології навчальної активності студентів «ініціатива – відповідальність», що виявляється

в педагогічній позиції через ставлення до педагогічної діяльності як до відкритого (творчого) завдання, коли необхідно вийти за межі своєї визначеності в зону «вільної самодетермінації, коли студент сам повинен усвідомлено культивувати цінності й мету професійно-педагогічного буття, нарощувати адекватний творчий педагогічний потенціал, коли студент творить себе від репродуктивного виконавця до майстра, творця» (Серьожникова, 2009: 22).

Крізь призму зазначеного, погоджуючись із ученими (Курлянд, Осипова, 2019) творчу позицію майбутніх учителів ми розглядаємо як складне і полікомпонентне особистісне утворення, що характеризується позитивним ставленням до майбутньої професійної здоров'язберігаючої діяльності, настановою на творчу працю та емоційне сприйняття і задоволеність її результатами, а також прагненням до розвитку особистісних і професійних якостей у процесі спільної з дітьми творчої взаємодії і вирішення нестандартних професійних ситуацій на підставі здоров'яформувального підходу.

У такому контексті зазначимо, що майбутній учитель орієнтується на творче осмислення інформації педагогічного характеру в аспекті її значущості для здоров'язбереження, здоров'ятворення, а також на відбір ефективних методів, здоров'язбережувальних технологій інтерактивної взаємодії (зокрема, у форматі «викладач – студент – учень») через взаєморозвиток суб'єктів, коли не лише студенти (учні), але й викладач здобуває нові знання, зокрема про самих студентів, їхню професійну спрямованість, індивідуальні особливості підходу до навчання (Беленька, Богініч, Машовець, 2006: 61).

Очевидно, що результативність професійної здоров'язбережувальної діяльності потребує активного залучення студентів до здоров'язбережувального навчального процесу у закладі вищої освіти, формування у них активної позиції щодо зміцнення і збереження як власного здоров'я, так і здоров'я їхніх майбутніх вихованців, зокрема й через використання здоров'язбережувальних технологій інтерактивної взаємодії як головного напрямку вирішення зазначених проблем.

Згідно з логікою авторського задуму вважаємо за необхідне зробити деякі уточнення щодо дефініціювання здоров'язбережувальних технологій, оскільки сьогодні немає єдиної

думки стосовно їх змістової сутності, а у науковому дискурсі для розкриття структури, механізмів та стратегії здоров'язбереження вживаються такі терміни: «здоров'язберігаючі технології», «технології здоров'язбереження», «освітні здоров'язберігаючі технології», «здоров'яформувальні (здоров'яформуєчі) технології», «здоров'ятворчі технології».

Принагідно відзначимо, що ключове поняття «технологія» запозичене з виробництва на позначення сукупності різних елементів діяльності – прийомів, операцій, дій, процесів – та їхньої послідовності під час застосування людиною. У філософському енциклопедичному словнику термін «технологія» характеризується як алгоритм, за допомогою якого отримується запланований результат (Ивин, 2004: 235).

Як відзначає Л. Рибалко (Рибалко, 2019), здоров'язбережувальні технології більшістю дослідників характеризуються як педагогічні. Вчені апелюють до того, що слова «здоров'язбережувальна» і «здоров'яформувальна» можна віднести до будь-якої педагогічної технології, яка в процесі реалізації створює необхідні умови для збереження здоров'я основних суб'єктів освітнього процесу (Рибалко, 2019: 15).

За В. Лозинським (Лозинський, 2008), здоров'язбережувальна технологія є системою, що створює максимально можливі умови для збереження, зміцнення і розвитку духовного, емоційного, інтелектуального, особистого і фізичного здоров'я всіх суб'єктів освіти – учнів, студентів, педагогів тощо (Лозинський, 2008: 67).

Ми вважаємо, що у контексті порушеної проблеми конструктивною є думка М. Смірнова (Смірнов, 2002), згідно з якою здоров'язбережувальна технологія характеризується як комплексна і побудована на єдиній методологічній основі система організаційних та психолого-педагогічних прийомів, методів, технологій, спрямованих на збереження, охорону та зміцнення здоров'я учнів, формування в них культури здоров'я, а також на піклування про здоров'я педагогів (Смірнов, 2002: 67).

За словами О. Ващенко і С. Свириденка (Ващенко, Свириденко, 2010), технологія (здоров'яформувальна і здоров'язбережувальна) – це система цілеспрямованої алгоритмізованої взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я (Ващенко, Свириденко, 2010: 17).

Крізь призму вищевикладеного цілком правомірно припустити, що дефініції «здоров'яформувальна» і «здоров'язбережувальна» щодо технології уживаються як синонімічні. Попри це, дискусійним у науковому дискурсі є питання щодо класифікації здоров'язбережувальних технологій.

Існує думка, що за характером діяльності здоров'язбережувальні технології поділяються на окремі (вузкоспеціалізовані) та комплексні (інтегровані).

При цьому за напрямом діяльності окремі здоров'язбережувальні технології диференціюються вченими (М. Носко, С. Гаркуша, О. Воєділова) на такі:

- медичні (технології профілактики захворювань, корекції і реабілітації фізичного здоров'я, санітарно-гігієнічні);

- освітні (технології, які сприяють здоров'ю);

- соціальні (технології організації здорового способу життя, профілактики і корекції девіантної поведінки);

- психологічні (технології профілактики і корекції психічних відхилень особистісного та інтелектуального розвитку).

До інтегрованих здоров'язбережувальних технологій належать технології комплексної профілактики захворювань, корекції і реабілітації здоров'я (Носко, Гаркуша, Воєділова, 2014).

Заслугове на увагу класифікація здоров'язбережувальних технологій, розробниками якої є М. Гончаренко та С. Лупаренко (Гончаренко, Лупаренко, 2010), що включає такі технології:

- медико-гігієнічні (асоціюються з дотриманням санітарно-гігієнічних норм, наданням повноцінної медичної допомоги суб'єктам освітнього процесу тощо);

- фізкультурно-оздоровчі (загартування, розвиток фізичних якостей – сили, швидкості, гнучкості, витривалості);

- екологічні (спрямовуються на підвищення рівня духовно-етичного здоров'я учнів, формування у них екологічної свідомості та прагнення до збереження навколишнього середовища);

- забезпечення безпеки життєдіяльності (спрямовуються на дотримання правил пожежної безпеки, охорони праці, цивільної оборони тощо);

- лікарсько-оздоровчі (спрямовуються на реалізацію принципів лікувальної педагогіки та лікувальної фізкультури);

- соціально адаптуючі й особистісно розвивальні (в освітній процес упроваджуються програми соціальної й сімейної педагогіки, соціально-психологічні тренінги для вчителів, учнів та їхніх батьків);

- освітні (застосовуються психолого-педагогічні методи і прийоми, спрямовані на збереження здоров'я дітей і підвищення ефективності освітнього процесу).

У ракурсі дослідження конструктивною вважаємо типологію здоров'язбережувальних технологій, запропоновану С. Свириденко та О. Ващенко (Свириденко, Ващенко, 2005), що охоплює такі технології, як:

- здоров'язберігаючі, у рамках яких створюються безпечні умови для перебування, навчання і праці в школі, вирішуються завдання раціональної організації виховного процесу з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм, а також з урахуванням навчального і фізичного навантаження відповідно до можливостей дитини;

- оздоровчі, що орієнтовані на розв'язання завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я (фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, казкотерапія, музична терапія);

- технології навчання здоров'ю, що спрямовані на гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактику травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Відповідні теми предметів загальнонавчального циклу насичуються здоров'язбережувальним змістом. До варіативної частини навчального плану вводяться нові предмети, організовується факультативне навчання та додаткова освіта;

- виховання культури здоров'я, що орієнтоване на формування в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, уявлень про здоров'я як цінність, посилення мотивації до ведення здорового способу життя, підвищення відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини.

Що стосується здоров'ятворчих технологій, то звертаємо увагу на те, що сьогодні відсутня

однозначність як щодо дефініції зазначеного феномену, так і щодо терміну на позначення діяльності зі збереження й нарощення потенціалу здоров'я людини. На нашу думку, поняття «здоров'ятворчі технології» маркує здоров'ятворчу діяльність (здоров'ятворчість).

Так, Н. Малярчук (Малярчук, 2009), аналізуючи здоров'ятворчу педагогічну діяльність, резюмує, що її зміст полягає у застосуванні педагогом «принципів і способів, котрі дозволяють зберігати і розвивати як власне здоров'я, так і здоров'я учнів, творчо доповнювати зміст навчального предмета валеологічними знаннями, вміннями, навичками з метою формування у вихованців поведінки, орієнтованої на здоровий спосіб життя, зміцнення і розвиток індивідуального здоров'я».

На нашу думку, найбільш адекватно характер здоров'ятворчої діяльності віддзеркалює термін з акцентом не на формування або збереження, а на творення, що, безсумнівно, засвідчує свідоме й активне ставлення до проблеми здоров'я, наявність у суб'єкта діяльності внутрішньої, а не зовнішньої мотивації. Отже, здоров'ятворчість цілком правомірно розглядати як діяльність, що включає в себе як визначальний елемент саме свідоме включення людини в процес творення свого здоров'я і культури здоров'я, життєвого шляху загалом.

Зауважимо, що у контексті характеристики творчої позиції особистості має рацію О. Новолодська (Новолодская, 2012), стверджуючи, що творчість лежить в основі здоров'ятворчої діяльності, оскільки вона виражає прагнення індивіда створити себе відповідно до свідомо

обраної стратегії життя, що включає в себе забезпечення фізичного і морального здоров'я.

Отже, узагальнюючи викладене та погоджуючись з думкою вчених (Абаскалова, Зверкова, 2013) щодо аналізу різних аспектів здоров'ятворчої педагогічної діяльності, ми переконуємося в тому, що в ідеалі здоров'ятворчість передбачає:

- відкритість творчості і творче ставлення до здоров'ятворчої інформації та здоров'ятворчої практики;

- готовність до здійснення здоров'ятворчості у щоденному житті;

- володіння технікою і технологією здоров'ятворчості (Абаскалова, Зверкова, 2013: 127–128).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, під час впровадження різних технологій здоров'ятворчості в освітній процес закладів вищої освіти формується і розвивається творча позиція майбутніх учителів, що розглядається нами як складне і полікомпонентне особистісне утворення, яке характеризується позитивним ставленням до майбутньої професійної здоров'язбережувальної діяльності, настановою на творчу працю та емоційне сприйняття і задоволеність її результатами, а також прагненням до розвитку особистісних і професійних якостей у процесі спільної з дітьми творчої роботи і вирішення нестандартних професійних ситуацій на підставі здоров'яформувального підходу. Перспективи подальших наукових розвідок розглядаємо у площині розкриття механізмів реалізації технологій здоров'ятворчості у професійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абаскалова Н.П., Зверкова А.Ю. Здоров'єорієнтовані педагогічні технології в системі неперервного образования (на прикладі методу проектів) : монографія по проблемі збереження здоров'я. Новосибірськ : Сибпринт, 2013.
2. Беленька Г.В., Богініч О.Л., Машовець М.А. Здоров'я дитини – від родини. Київ : Богданова А.М., 2006.
3. Ващенко О., Свириденко С. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах. *Директор школи*. 2010. № 20. С. 12–20.
4. Гончаренко М.С., Лупаренко С.Є. Поняття «валеопедагогіка» та «педагогічна валеологія» у психолого-педагогічній літературі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2010. № 1 (3). С. 30–38.
5. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність. Київ : Вища школа, 1997.
6. Ивин А.А. Философия : энциклопедический словарь. Москва : Гардарики, 2004.
7. Кремень В.Г. Энциклопедія освіти. Київ : Юрінком Інтер, 2008.
8. Курлянд З.Н., Осипова Т.Ю. Формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів у процесі професійної підготовки. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 19 (2). С. 17–22.
9. Лозинський В. Техніки збереження здоров'я. Київ : Главник, 2008.

10. Малярчук Н.Н. Культура здоровья педагога (личностный и профессиональный аспекты) : дисс. докт. пед. наук ; Тюменский государственный университет. Тюмень, 2009.
11. Новолодская Е.Г. Креативная природа человека: феномен жизнотворчества и здравотворчества. *Педагогическое образование в России*. 2012. № 4. С. 18–26.
12. Носко М.О., Гаркуша С.В., Воеділова О.М. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні. Київ : Чалчинська Н.В., 2014.
13. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Психология : словарь. Москва : Политиздат, 1990.
14. Пріма Д.А. Теоретико-методичні засади формування професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи : дис. докт. пед. наук ; Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2020.
15. Рибалко Л.М. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі. Тернопіль : Осадца В.М., 2019.
16. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер Ком, 1999.
17. Свириденко С., Вашенко О. Формування навичок здорового способу життя. *Початкова освіта*. 2007. № 16. С. 12–15.
18. Серьожникова Р.К. Формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача у процесі професійної підготовки в університеті : автореф. дис. докт. пед. наук ; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2009.
19. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе. Москва : АПК и ПРО, 2002.
20. Яременко В., Сліпушко О. Новий тлумачний словник української мови (Т. 1–4). Київ : Аконті, 1999.

REFERENCES:

1. Abaskalova, N.P., & Zverkova, A.Yu. (2013). Zdorov'eorientirovanny'e pedagogicheskie tekhnologii v sisteme nepreryv'nogo obrazovaniya (na primere metoda proektov): monografiya po probleme sokhraneniya zdorov'ya. Novosibirsk : Sibprint.
2. Bielienka, H.V., Bohnich, O.L., & Mashovets, M.A. (2006). Zdorovia dytyny – vid rodyny. Kyiv : Bohdanova A.M.
3. Vashchenko, O., & Svyrydenko, S. (2010). Zdoroviazberihaiuchi tekhnologii v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh. *Dyrektor shkoly*, 20, 12–20.
4. Honcharenko, M.S., & Luparenko, S.Ye. (2010). Poniattia "valeopedahohika" ta "pedahohichna valeolohiia" u psykholoho-pedahohichnii literaturi. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 1 (3), 30–38.
5. Ziazun, I.A. (1997). *Pedahohichna maisternist*. Kyiv : Vyscha shkola.
6. Ivin, A.A. (2004). *Filosofiya : e'ncziklopedicheskij slovar'*. Moskva : Gardariki.
7. Kremen, V.H. (Red.). (2008). *Entsyklopediia osvity*. Kyiv : Yurinkom Inter.
8. Kurliand, Z.N., & Osypova, T.Yu. (2019). Formuvannia tvorchoi pedahohichnoi pozytsii maibutnykh uchyteliv u protsesi profesiinoy pidhotovky. *Innovatsiina pedahohika*, 19 (2), 17–22.
9. Lozynskiy, V. (2008). *Tekhniki zberezhennia zdorovia*. Kyiv : Hlavnyk.
10. Malyarchuk, N.N. (2009). Kul'tura zdorov'ya pedagoga (lichnostny'j i professional'ny'j aspekty'). (Dis. d-ra ped. nauk). Tyumenskij gosudarstvenny'j universitet, Tyumen'.
11. Novolodskaya, E.G. (2012). Kreativnaya priroda cheloveka: fenomen zhiznetvorchestva i zdavotvorchestva. *Pedagogicheskoe obrazovanie v Rossii*, 4, 18–26.
12. Nosko, M.O., Harkusha, S.V., & Voiedilova, O.M. (2014). Zdoroviazberizhuvalni tekhnologii u fizychnomu vykhovanni. Kyiv : Chalchynska N.V.
13. Petrovskij, A.V., & Yaroshevskij, M.G. (1990). *Psikhologiya. Slovar'*. Moskva : Politizdat.
14. Prima, D.A. (2020). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia profesiinoy pozytsii maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly*. (Dys. d-ra ped. nauk). Khmelnytskyi natsionalnyi universytet, Khmelnytskyi.
15. Rybalko, L.M. (2019). Zdoroviazberizhuvalni tekhnologii v osvithomu seredovyshchi. Ternopil : Osadtsa V.M.
16. Rubinshtejn, S. L. (1999). *Osnovy` obshhej psikhologii*. Sankt-Peterburg : Piter Kom.
17. Svyrydenko, S., & Vashchenko, O. (2007). Formuvannia navychok zdorovoho sposobu zhyttia. *Pochatkova osvita*, 16, 12–15.
18. Serozhnykova, R.K. (2009). Formuvannia tvorchoho pedahohichnoho potentsialu maibutnoho vykladacha u protsesi profesiinoy pidhotovky v universyteti. (Avtoref. dys. d-ra ped. nauk). Pivdenoukrainskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni K.D. Ushynskoho, Odesa.
19. Smirnov, N.K. (2002). Zdorov'esberegayushhie obrazovatel'ny'e tekhnologii v sovremennoj shkole. Moskva : APK i PRO.
20. Iaremenko, V., & Slipushko, O. (1999). *Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy (T. 1–4)*. Kyiv : Akonit.